1.3.2 Number of courses that include experiential learning through project work/field work/internship during the year.
And
1.3.3 Number of students undertaking project work/field work/ internships

Year	2020-2021
Number	02

Total Number of projects undertaken and completed during 2020-2021 = 12

1.3.3. Number of students undertaking project work/field work/ internships

Year	**2020-2021**
Number	**177**

Name of the course in which the project work was undertaken :HOME ECONOMICS

Academic year: 2020-2021

Name of the Project: Project on Family Resource Management

Number of students completing the project: 10

BRIEF REPORT

Brief Report of on Completion of Project

Academic Year- 2020-2021

Name of the Project Undertaken	Project on Family Resource Management
Academic Session	2020-2021
Organizing Department/ Committee	Department of Home- Economics
Total number of students Participated in the project	10
Brief Report	The Project entitled Family Resource Management was undertaken by the Department of Home Economics during the session 2020-2021 under the guidelines of the Internal Quality Assurance Cell of the institution. Total 10 students participated in the project activity and successfully completed the project. The completion certificates have been given to the students. All the students found it very interesting to learn through the experiential learning. They enjoyed the project work.
Criterion No. I	Metric No:-1.3.2

Signature of Activity Co-ordinator	Signature and Stamp of IQAC Co-ordinator	Signature & Stamp of Principal
[signature]	[signature] Co-ordinator, IQAC Yashoda Girls' Arts & Commerce College, Nagpur	[signature] Principal Yashoda Girls Arts & Commerce College, Sneh Nagar, Nagpur-15

STUDENTS NAME

Project on Family Resource Management

Academic Session- 2020-2021

List of students completing project-

Sr. NO.	Name of students	Program
1	APOORVA VILAS WANKHEDE	B.A.
2	AACHAL ANIL VISHWAKARMA	B.A.
3	ADITI YUVRAJ RAMTEKE	B.A.
4	ANURADHA DINESH BISEN	B.A.
5	CHITRA NIRANJAN NARNAWARE	B.A.
6	DURGA HANUMAN DHAKATE	B.A.
7	JANVI VILAS RAMTEKE	B.A.
8	JYOTSNA JAGJIVAN SAHU	B.A.
9	SAKSHI VISHNU KUMBHARE	B.A.
10	PRANALI SHRIRAM WANGE	B.A.

Signatue of Project Co-ordinator

IQAC Coordinator

Co-ordinator, IQAC
Yashoda Girls' Arts &
Commerce College, Nagpur

Principal

Principal
Yashoda Girls Arts & Commerce
College, Sneh Nagar, Nagpur-15

PROJECT REPORT

Yashoda Girls'
Arts & Commerce College
Sneh Nagar, Wardha Road, Nagpur 440015

DEPARTMENT OF HOME ECONOMICS

PROJECT REPORT
A PROJECT ON FAMILY RESOURCE MANAGEMENT

Session
2020-2021

CERTIFICATE

'Yashoda Girls'

Arts & Commerce College

Sneh Nagar, Wardha Road, Nagpur 440015

CERTIFICATE

This is to certify that the project entitled

A PROJECT ON FAMILY RESOURCE MANAGEMENT

<u>Submitted by</u>

1. Pranali S. Wahage   2. Jyotsana J. Sahu
2. Anuradha D. Bisen   4. Chitra N. Narnaware.
5. Durga H. Dhakate   6. Apoorva V. Wankhede.
7. Anchal A. Vishwakarma   8. Aditi R. Ramteke
9. Sakshi Vishnu Kumbhare   10. Apurva V. Wankhede

The projects based on the syllabus of Home Economics entitled 'Family Resource Management' for the session 2020-2021 has been completed and are approved

Internal Examiner

Head of the Department

Date: 05/02/2021

College Seal

SEAL

PRINCIPAL
Yashoda Girls Arts & Commerce Colleg
Sneh Nagar, Nagpur-15

CERTIFICATE

'Yashoda Girls'
Arts & Commerce College
Sneh Nagar, Wardha Road, Nagpur 440015

CERTIFICATE

This is to certify that the project entitled

A PROJECT ON FAMILY RESOURCE MANAGEMENT

Submitted by

1. Pranali S. Wahage 2. Jyotsana J. Sahu
2. Anuradha D. Bisen 4. Chitra N. Narnaware.
5. Durga H. Dhakate 6. Apoorva V. Wankhede.
7. Anchal A. Vishwakarma 8. Aditi R. Ramteke
9. Sakshi Vishu Kumbhare 10. Apurva V. Wankhede

The projects based on the syllabus of Home Economics entitled 'Family Resource Management' for the session 2020-2021 has been completed and are approved

Internal Examiner

Head of the Department

Date: 05/02/2021

College Seal

SEAL

PRINCIPAL
Yashoda Girls Arts & Commerce Colleg
Sneh Nagar, Nagpur-15

CERTIFICATE

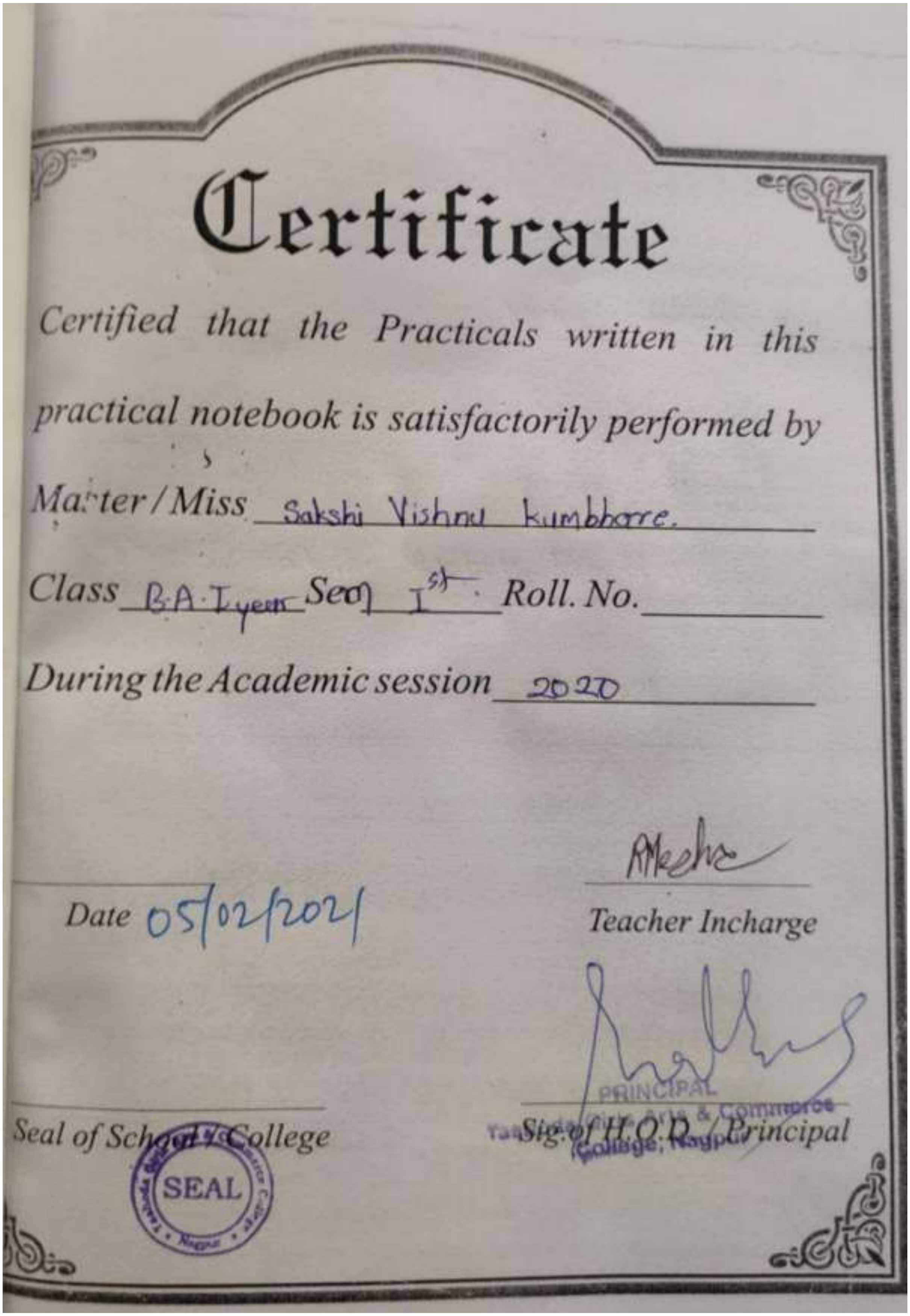

Certificate

Certified that the Practicals written in this practical notebook is satisfactorily performed by

Master / Miss Sakshi Vishnu kumbharre.

Class B.A. I year Sem I st. Roll. No. ________

During the Academic session 2020

Date 05/02/2021

Teacher Incharge

Seal of School / College

SEAL

PRINCIPAL

Sig. of H.O.D. / Principal

PROJECT COPY

BHAGWATI
PAGE NO. :
DATE :

...e of Practical

अनुक्रमणिका

Home Economics

Family Resource Managment

1) कौटुंबिक साधनांची व्याख्या
2) साधन संपत्तीचे वर्गीकरण
3) मानवीय साधन संपत्ती
4) अमानवीय साधन संपत्ती
5) सामुदायिक सुविधा
6) भावनात्मिक साधनसंपत्ती

SEAL

Teacher's Signature

PROJECT COPY

कौटुंबिक साधनांची व्याख्या

साधनांचा अर्थ पूर्णपणे समजून घेण्याच्या संदर्भ दृष्टीने पुढील व्याख्या उपयुक्त ठरतील रॅन्डम हाऊस पुढील शब्दकोषानुसार साधनाचा अर्थ पुढील प्रमाणे आहे. त्यानुसार अर्थ असा की गरजेनुसार कल्पनात आलेल्या पुरवठ्यातून आधार म्हणतात. ह्यामध्ये शक्त्या व मदतीच्या स्रोताला साधन असे म्हणतात. ह्यामध्ये साधनांच्या विविध उपयोगाची कल्पना येते परंतु ह्या व्याख्येत फक्त स्थिर बाबीच विचारात घेतलेल्या आहेत. नवीन विचार सरणीनुसार साधने ही केवळ नसून त्यांची निर्मिती ही करता येते. साधनांची उपयोगिता व त्यांचे महत्त्व मेलफ डिकनच्या पुढील व्याख्येच्या आधाराने स्पष्ट करता येईल. त्यांच्या शब्दात अर्थात वेगवेगळ्या मागण्यांच्या पुर्ततेकरिता आज वापर तो पुरवठाकर्ता असणारे महत्त्वपूर्ण घटक कौटुंबिक मागण्या असंख्या असतात व त्या पूर्ण झाल्यानंतर समाधान प्राप्त होत असते म्हणून नव साधनांचा समस्यापूर्ती नंतर मिळणारे समाधान पुरविणारा घटक अर्थात म्हटले जाते.

SEAL

PROJECT COPY

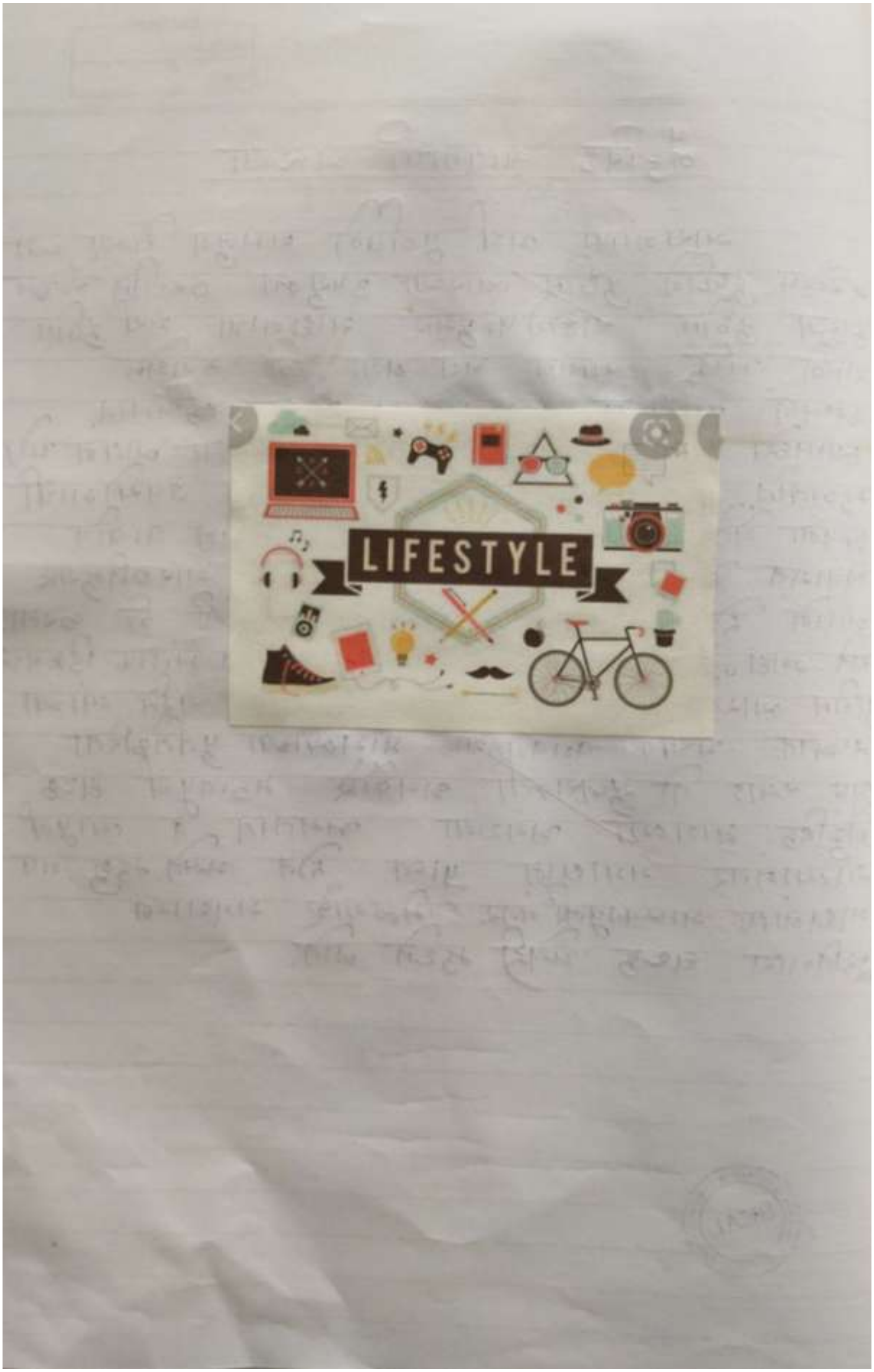

साधन संपत्तीचे वर्गीकरण

- द्रव्य / द्रव्यरूपी कौ: साधने
  - मानवीय साधनसंपत्ती
  - अमानवीय साधनसंपत्ती
- भावनात्मिक कौ: साधने
  - मानसिक
  - आत्मिक
- परिस्थितीजन्य कौ: साधने
  - समीप
  - व्यापक

1) वेळ
2) शक्ती
3) ज्ञान
4) रुची
5) कुशलता
6) योग्यता
7) प्रवृत्ती

1) मानो
2) भौतिक
3) सामुदायिक सुविधा.

SEAL

Teacher's Signature

BHAGWATI
PAGE NO :
DATE :

अमानवीय साधन संपत्ती

ही साधने मानवीय साधनांपेक्षा स्पष्टपणे लक्षात येतात. त्यामुळे त्यांचे महत्व लवकर जाणवते. निरनिराळी भौतिक साधने व सामुदायिक सुविधा यांचा या प्रकारात समावेश होतो.

1) पैसा

याला मौद्रिक साधन असेही म्हणतात. प्रत्येक कुटुंबाचे उत्पन्न सारखे नसते जर घरात अर्थार्जन करणाऱ्या व्यक्ती जास्त असतील तर मौद्रिक उत्पन्न अधिक असते. आपली हित मिळकत वाढवायची असेल तर आपल्याला निरनिराळे उपाय योजता येतात. जसे गृहिणीने नोकरी करणे किंवा काही वस्तु घरी तयार करून त्या विकणे. किंवा शिकवण्या [?] छंद वर्ग चालविणे इत्यादी. परंतु या प्रकारे पैशाच्या साधनात भर घालण्याकरिता परिश्रम करण्याची वृत्ती व तयारी असणे महत्वाचे आहे.

ज्या कुटुंबाचे मौद्रिक उत्पन्न जास्त आहे त्या ठिकाणी पैशाचा विनियोग योग्य रीतीने होईलच असे नाही कारण काही वेळा कमी पैशात काटकसरीने व आनंदाने करणे.

2) भौतिक वस्तु

यामध्ये घरातील सर्व भौतिक वस्तुंचा समावेश होतो जसे कपडे घर. तसेच सर्व व्यक्तींचे रोज घालण्याचे कपडे तसेच प्रासंगिक कपडे व पडदे इत्यादींचा समावेश होतो.

SEAL

Teacher's Signature

PROJECT COPY

SEAL

PROJECT COPY

2) शक्ती -

कोणत्याही प्रकारचे काम करण्या करण्याकरिता आपल्याला शक्ती आवश्यक असते व काम असताना या शक्तीला ऊर्जा स्रोत असतो शक्ती ही दोन प्रकारची असते शारीरिक शक्ती ही आपल्याला प्रत्यक्षपणे दिसू शकते जसे जसे एखादे काम केल्यानंतर येणारा थकवा आपल्याला जाणवू शकतो व त्यामुळे विशिष्ट कामाकरिता लागणाऱ्या शक्तीला आता आपल्याला कल्पना येते. उदा. एखादे फर्निचर उचलताना लागणाऱ्या शक्तीतील फरक कोणतेही काम करण्याकरिता जशी शारीरिक शक्ती आवश्यक आहे तसेच मानसिक शक्ती देखील आवश्यक आहे एखादे काम सतत करित राहिल्यास मानसिक थकवा येतो व त्यामुळे कामाची गती कमी होते. अशा वेळी कामात बदल केल्यास किंवा काही वेळ विश्रांती घेतल्यास कामाची गती वाढलेली राहते काही लोकांना विशिष्ट काम करण्याची आवड असते. उदा. बागकाम तर काही कामाचा कंटाळा असतो जसे कपडे घडी करणे, इस्त्री करणे इ. या वेळी आपण आपल्या आवडीचे काम करतो त्यावेळी मानसिक शक्ती मुळे आपल्याला शारीरिक शक्तीदेखील कमी लागते. गृहिणीला घरातील जी निरनिराळी कामे करावी लागतात ती सर्व व्यवस्थित रीतीने पार पाडण्याकरिता शक्तीचे व्यवस्थापन महत्त्वाचे आहे.

3) रुची किंवा आवड.

छंद किंवा आवड असली तरच आपण काम रुचीने करू शकतो. रुची ही व्यक्तीपरत्वे भिन्न असते. परंतु एक गोष्ट खरी की रुचीने

Teacher's Signature

BHAGWATI
PAGE NO.
DATE
of Practical

आवश्यकतेवर व अभिरुचीवर अवलंबुन असेल.
उदा. आपल्या घरी अचानक पाहुणे आल्यास कमी वेळात एखादा नाविन्यपूर्ण पदार्थ तयार करणे कुशल गृहिणीला शक्य होते. तिच्या कामातील भरतकामातील कुशलता आपल्याला त्या स्त्रीच्या केलेल्या कामावरुन आढळून येते.

7) प्रवृत्ती

बरेचदा रुची व योग्यता असुनही केवळ प्रवृत्ती या साधनाच्या अनुपस्थितीमुळे आपण काही करु शकत नाही. जसे एखाद्या व्यक्तीस चांगले भरतकाम येत असेल तरी तिची करायची प्रवृत्ती नसल्यास भरतकाम वेळेवर पूर्ण होणार नाही किंवा होणारच नाही म्हणून मूल्यव्यवस्थापनात प्रवृत्तीस महत्वपूर्ण साधन म्हणून स्थान आहे. वरील कार्ये प्रवृत्ती मुळे होतात. एखादी व्यक्ती सतत काम करण्याच्या वृत्तीची असली तरी अनेक क्षेत्रात तिला सफलता मिळू शकते आपल्या प्रवृत्ती प्रमाणे. त्या विशिष्ट कार्याकरिता आपण सातत्याने प्रयत्न करतो.
उदा. एखाद्या व्यक्तीमध्ये घरसजावटीकरिता विभिन्न प्रकारच्या कलात्मक वस्तु एकत्र करण्याची प्रवृत्ती असेल तर स्वाभाविकपणे तिच्या घरात अनेक प्रकारचे रंगकाम, भरतकाम पुष्प रचना मांडणी त्या पद्धती इतर लोकांपेक्षा वेगळ्या असतील परंतु एखाद्या कुटुंबातील लोकांची प्रवृत्ती असी नसली तर त्यांच्या घरात वैशिष्ट्यपूर्ण असे काही दिसणार नाही.

SEAL

PROJECT COPY

BHAGWATI
PAGE NO.:
DATE:

Practical

7) ज्ञान

प्रत्येक व्यक्तीच्या ज्ञानात भिन्नता आढळते. हे ज्ञान दोन प्रकारचे असते एक अनुभवाने आलेले ज्ञान व मनुष्यव्यवस्थापन गृहिणींना उपयोगी असते. अनुभवाने मिळालेले ज्ञान प्रत्यक्षिकात साहाय्य करते. उदाहरणार्थ कुटुंबातील विविध अनुभव असतात. त्यामुळे त्यांच्या ज्ञानात भरपडते. विशिष्ट अनुभव असतात. त्यामुळे त्यांच्या ज्ञानात भरपडते. विशिष्ट प्रकारचा अभ्यासाने ज्ञान वाढते व हे ज्ञान वेगवेगळी कार्य करण्यात मदत करते. उदाहरणार्थ जर आपल्याला अभ्यासाने वास्तुशिल्पशास्त्राबद्दल माहिती असली तर स्वतःचे घर बांधताना किंवा इतरांचे घर बांधताना आपण या विषयात मदत करू शकतो. जर आपणास एखादी वस्तू कशी खरेदी करावी या बाबतीत माहिती असली तर ती कशी केव्हा त्या वस्तूची व्रत इत्यादीच्या बाबतीत आपल्या ज्ञानाच्या उपयोग करू शकतो. मानवीय साधनांचे स्वरूप वैयक्तिक व सामुहिक असू शकते.

8) वैयक्तिक

जी साधने एकाच व्यक्तीशी संबंधित असतात जसे ज्ञान कौशल्य योग्यता रुची इत्यादी म्हणून त्यांना व्यक्तीगत साधने म्हणणे योग्य ठरते.

SEAL

Teacher's Signature

PROJECT COPY

BHAGWATI
PAGE NO. :
DATE :

सामुहिक

ही साधने एकापेक्षा अधिक व्यक्तींशी संबंधित असतात. व ह्यांची निर्मिती मानवीय साधनापासून होते. ह्यांना आपल्याला साधन म्हणून संबोधित येते. कारण त्यापासून उद्दीष्टपूर्ती करता येते उदा. दोन किंवा अधिक व्यक्तींच्या सहवासाने निर्माण होणारी स्नेहाची सहकार्याची विश्वासाची व निष्ठेची भावना त्याच्या उपयोगाने कोणतीही अवघड समस्या सोडविणे आपल्याला सहज शक्य होते. म्हणूनच ती महत्त्वपूर्ण साधने आहेत. या ठिकाणी भावनांनी. ए महत्त्वाचा मुद्दा असा आहे, की प्रत्येक वेळी दोनपेक्षा अधिक व्यक्तींच्या सहसंबंधातून योग्य मानवी संबंधाची निर्मिती होईलच असे नाही उदा जर स्वार्थाच्या समुद्रात अतिरेकाल हवा. ह्या भावना निर्माण झाल्या तर व्यक्तीगत हिता कडून हित उद्दीष्टाचे गाठणे शक्य होणार.

SEAL

Teacher's Signature

PROJECT COPY

SEAL

अमानवीय साधन संपत्ती

ही साधने मानवीय साधनांपेक्षा स्पष्टपणे लक्षात येतात. त्यामुळे त्यांचे महत्त्व लवकर जाणवते. निरनिराळी भौतिक साधने व सामुदायिक सुविधा यांचा या प्रकारात समावेश होतो.

1) पैसा

याला मौद्रिक साधन असेही म्हणतात. प्रत्येक कुटुंबाचे उत्पन्न सारखे नसते. जर घरात अर्थार्जन करणाऱ्या व्यक्ती जास्त असतील तर मौद्रिक उत्पन्न अधिक असते. आपली दिवसेंदिवस मिळकत वाढवायची असेल तर आपल्याला निरनिराळे उपाय योजता येतात. जसे गृहिणीने नोकरी करणे किंवा काही वस्तू घरी तयार करून त्या विकणे. किंवा एखादा छंद वर्ग चालविणे इत्यादी. परंतु या प्रकारे पैशाच्या साधनात भर घालण्याकरिता परिश्रम करण्याची वृत्ती व तयारी असणे महत्त्वाचे आहे.

ज्या कुटुंबाचे मौद्रिक उत्पन्न जास्त आहे त्या ठिकाणी पैशाचा विनियोग योग्य रीतीने होईलच असे नाही कारण काही वेळा कमी पैशात काटकसरीने व आनंदाने करणे.

2) भौतिक वस्तू

यामध्ये घरातील सर्व भौतिक वस्तूंचा समावेश होतो. जसे कपडे घर. तसेच सर्व व्यक्तींचे रोज घालण्याचे कपडे तसेच प्रासंगिक कपडे व पडदे इत्यादींचा समावेश होतो.

SEAL

PROJECT COPY

PROJECT COPY

BHAGWATI
PAGE NO. :
DATE :

अ) खाद्यपदार्थ -

काही खाद्यपदार्थांची साठवणूक आपण घरात केलेली असते. गहू, तांदूळ, डाळ इत्यादी हे धान्य काही काळपर्यंत चांगले राहू शकते. याउलट दूध, भाज्या व फळे हे लवकर खराब होणारे खाद्यपदार्थ आहेत. दोन्ही प्रकारच्या खाद्यपदार्थांचा समावेश भौतिक वस्तूमध्ये होतो.

ब) भांडी व यंत्रसामुग्री -

घरात वापरण्यात येणारी सर्व प्रकारची भांडी व यंत्रसामग्री भौतिक सुख साधने या शीर्षकाखाली येतात.

क) वाहन -

सायकल, मोटर, स्कूटर भौतिक सुखसाधने आहेत.

ड) स्थावर वस्तू -

राहते घर व शेती इत्यादी अशा प्रकारे आपल्या घरात अनेक भौतिक साधन असताना व त्यांच्या योग्य उपयोगावरच व्यवस्थापन अवलंबून असते.

SEAL

Teacher's Signature

PROJECT COPY

PAGE NO.:

DATE:

सामुदायिक सुविधा

अ) <u>शैक्षणिक सोयी</u> -
शाळा कॉलेज कॉम्प्युटर क्लास शिकवणी क्लास इत्यादी.

ब) <u>आरोग्य विषयक सोयी</u> -
सरकारी दवाखाने विशिष्ट ट्रस्टच्या माध्यमातून चालणारे हॉस्पीटल्स. बाल संगोपन केंद्र कुटुंबकल्याण केंद्र किरती रुग्णालये. द आरोग्य सेवांचा फायदा कुटुंबातील सदस्यांना होतो.

क) <u>दळणवळणाच्या सोयी</u> -
यामध्ये वाहतुकीचे रस्ते, रेल्वे, बसगाड्या ऑटो रिक्षा इ. जनतेसाठी उपलब्ध असणाऱ्या बाबींचा समावेश होतो. दळणवळण साधने ही सतीने जीवन सुविधा होता.

ड) <u>मनोरंजनाच्या सोयी</u> -
खेळाचे मैदान उद्याने सिनेमागृह नाट्यगृह सहलीची ठिकाणे हॉटेल्स पार्क इत्यादी.

इ) <u>आर्थिक व्यवहार केंद्र</u> -
बँक पोस्ट इत्यादी

फ) <u>इतर सोयी</u> -
वीज पुरवठा गॅस पुरवठा औषधी जीवनावश्यक वस्तूंचा पुरवठा.

Teacher's Signature

PROJECT COPY

SEAL

SEAL

PROJECT COPY

BHAGWATI
PAGE NO.:
DATE:

ग) सामाजिक केंद्र -
पाळणाघर अनाथाश्रम
वृध्दाश्रम इत्यादी

भावनात्मिक साधनसंपत्ती

अ) आर्थिक साधने -
ज्या वेळी अनेक कौटुंबिक साधनांच्या संबध्द वेगवेगळ्या आर्थिक व्यवहारांशी व निर्णयांशी येतो तसेच त्याच्या उपयोगामुळे कुटुंबाच्या उत्पन्नात भर पडेल किंवा त्याकरिता खर्च होणाऱ्या पैशाची बचत करता येतो. त्याला आर्थिक साधने म्हणतात. ह्याचाच अर्थ असा की ज्या साधनांच्या मदतीने फक्त आर्थिक सक्त सहकार्य लाभते केवळ तोच साधने ह्यामध्ये समाविष्ट नाहीत आर्थिक साधने. ही मर्यादित मापक करण्यात्मक व विनिमय योग्य असतात. ही साधने प्रामुख्याने उत्पादन व त्याच्या कारणा करिता पैसा भौतिक वस्तू उत्पादनाकरिता उपयोगात येणार घटक असे वेळ सामान व कौशल्य.

ब) भावनात्मक साधने
ह्या साधनांमुळे व्यक्तीला मानसिक बळ व स्थिरता प्राप्त होते ह्या साधनांच्या विनिमय करता येत नाही किंवा ती विकताही येत नाही ह्या साहतांमुळे कुटुंबात मार्थिक सहकार्य मिळत नाहीत परंतु ह्या साधनांचे व्यक्तीच्या मानसिक विकासाच्या कुटुंबातील असन्यसाधारण महत्त्व आहे. निरोगी रुची कुटुंबिक ह्या मनोरंजनाकरिता उपयोगात आणलेला

Teacher's Signature

PROJECT COPY

BHAGWATI
PAGE NO. :
DATE :

प्रकारच्या साधनांच्या बाबतीत एक महत्वाचा मुद्दा असा कि निकट व व्यापक परिस्थितीमुळे प्राप्त होणारी साधने ही परस्पर-परासंबंधित असुन ती एकमेकांवर अवलंबुन असतात. एखादे साधन निकटच्या परिस्थितीतुन प्राप्त झाले म्हणुन ते व्यापक परिस्थितीतुन प्राप्त होणारच नाही असे नाही.

२) व्यापक परिस्थिती-

वंश त्या आर्थिक, सामाजिक धार्मिक राजकीय परिस्थितीचा परिणाम होऊन व्यक्तीमध्ये काही गुणांची वाढ होते. जीवन जगण्यासाठी त्यांना सतत संघर्ष करावा लागतो. अशा व्यक्तीचे मनोधैर्य भक्कम असते. याशिवाय चिकाटी हा गुण विकसित होतात. भौगोलिक संगात याचे साधनास मानवी आणि अमानवी (भौतिक) असे प्राकृतिक व आगात संसाधनांची विभागणी करता येत याशिवाय सर्व उपप्रकार या दोन गटात तिलीन होणार आहेत..

PRINCIPAL 05/04/2021
Yashoda Girls Arts & Commerce College, Nagpur

(Sign of HoD.)

SEAL

Teacher's Signature